

'Black Lives Matter raakt iedereen'

2020 was het jaar van *Black Lives Matter*. De Nederlands-Surinaamse schrijfster Etchica Voorn heeft aan den lijve ervaren hoe de discussie over de erfenis van de slavernij schuurt in de Nederlandse samenleving. 'Als je in Nederland slavernij ter sprake brengt, krijg je al gauw het verwijt de racismekaart te trekken'.

Tekst **Els de Groen**

Met haar roman *Dubbelloed* won Etchica Voorn in 2018 de OPZJ Literatuurprijs.

Haar boek bevat het autobiografische verhaal van een kind dat opgroeit als de dochter van een witte Nederlandse moeder en een zwarte Surinaamse vader, wat een halve eeuw geleden en zeker in de provincie nog verwondering wekte. Maar ook tegenwoordig kan een gemengde afkomst nog tot allerlei vooroordelen en pijnlijke vragen leiden. *Dubbelloed* werd een succes en is toe aan een vijfde druk. Het vertijkt de Nederlandse taal met een mooi nieuw woord en schafte een ander af: niemand is meer halfloed.

We spreken af in een bungalowpark op de Veluwe, waar Etchica Voorn haar drukke programma voor een paar dagen onderbreekt. Samen met Luna, haar grote witte herdershond, heeft ze haar intrek in een houten huisje in de bossen genomen.

Etchica Voorn: 'Het boek heeft erg veel aandacht gekregen en krijg je eigen-

lijk nog steeds. Een tante van moederskant begreep de ophief niet: "Is dat nou alles?", zei ze. Maar de meeste familie, ook van vaderskant, reageerde emotioneel en was heel blij met het boek. Dat heeft me getroost en gesteund. Het was een bevestiging van de bijzondere positie die je hebt als moksi (iemand van gemengde afkomst, EdG). Het is geen drama het ene nocht het andere te zijn, maar het is wel een gegeven waarmee je moet leren omgaan. Buitenstanders noemen het winst of rijkdom, maar dat is ook maar een label. Mijn zoektocht is erop gericht mezelf te kunnen zijn en zelf te mogen bepalen hoe ik de wereld tegemoet treed. De reactie van mijn tante is tekenend voor de sfeer waarin ik ben opgevoed. Gemengd zijn zou geen punt zijn, maar dat is het wel!

Zou het gemakkelijker zijn geweest om helemaal Nederlands of helemaal Surinaams te zijn?

'Dat zou impliceren dat beide zijn moeilijk is. Als jong meisje in Nederland heb ik best problemen gehad. Ik heb bijvoorbeeld onder een bed moeten kruipen omdat er een vader thuiskwam

Etchica Voorn op het Oerol-festival.

en me achter stoelen moeten verstopten omdat mijn vriendje niet met buitenlandse mocht omgaan. Maar een kind neemt de dingen zoals ze zijn. Pas later komt de verbazing. Als vriendinnetjes bij ons thuiskwamen, vroeg mijn moeder altijd of ze bleven eten. Bij ons stonden steevast veertig bordes in de kast. Maar speelde ik bij een vriendinnetje, dan moest ik om vijf uur naar huis. En als ik het geluk had mee te mogen eten en ze vroegen hoe veel aardappelen ik wou, zei ik keurig twee of drie. Hoewel ik er zes of acht lustte.

Hoewel de thematiek van je werk meer omvat dan je dubbele roots, blijven beide culturen toch je inspiratiebron en referentiekader.

'Ik ben in Nederland opgegroeid. Mijn Nederlandse moeder sprak *Stamington* en kon Surinaams koken, maar het land zelf heb ik pas als jonge vrouw leren kennen. Drie jaar na de dood van mijn vader kwam ik er voor het eerst in 1999. Het voelde geweldig goed en sindsdien ga ik elke twee jaar. Ik kom er dus regelmatig. Nog steeds kan ik mijn neus stoten door dingen niet goed te begrijpen of verkeerd te benaderen, maar het gaat steeds beter. Suriname is een *moksi* gemeenschap, met Creolen, Hindoestanen, Javanen, Chinezen, Natives en almaar meer Brazilianen, waar iedereen met elkaar omgaat. Op Joodse feestdagen parkeren synagogebezoekers hun auto's op de parkeerplaats van de moskee ernaast. Er is een kathedraal, een evangelische kerk, een hindoeïstisch tempel en iedereen vindt dat normaal. Alleen, vergis je niet, er zijn ook vooroordelen. Een Chinees zie je niet snel met een Creoolse trouwen, een Creool niet gauw met een Javanese. Het kan wel en het gebeurt ook, maar het vereist extra inspanningen. Wel neemt de vermenging toe. Dat zie je aan de achterban van de nieuwe president Chan Santokh. Hij is een Hindoeïstaan getrouwd met een Hindoeïstane, maar zijn kiezers zijn heel divers. Voeger had

je een Hindoeïstane, Javanese of Creoolse partij, allemaal met een leider uit dezelfde ethnische groep.'

In de smeltkroes die Suriname is valt je niet op. In Uithoorn van de jaren zeventig was dat volslagen anders.

'Ik was het enige bruine meisje in de klas met kroeshaar. In de derde klas, nu groep vijf, had ik juffrouw Vink. Ze schonk veel aandacht aan mij en riep om de haverklap dat ze mijn haar zo mooi vond. Ze maakte me bijzonder, maar deed dat op een manier die mij juist apart van de anderen zette. Op een dag bekende ze zelfs een pluisje haar te willen. Ik was 8 of 9. Thuis heb ik de schaar gepakt en een pluk afgeknipt, die ik als verrassing op haar lessenaar heb gelegd. Tussen duim en wijsvinger heeft ze hem opgepikt om hem met een vlesgezicht in de prullenmand te gooien...Ik weet zeker dat veel kinderen zulke dingen meegemaakt hebben en dat juffen en meesters lang niet altijd beseffen wat voor impact hun handelen heeft. Het zijn herinneringen die je altijd met je blijft meedragen.'

Ook Suriname kent dubbelbloeden. Hoe is je boek *ginds* ontstaan?

'Het heeft veel Surinamers verleid met elkaar in gesprek te gaan. Niet alleen het boek zelf ging leven, ook de verhalen van anderen. Mensen kwamen los en gingen hun ervaringen delen. Niet alleen door mij natuurlijk. Dat zou te veel eer zijn, maar het boek heeft wel bijgedragen aan het emancipatieproces van andere dubbelbloeden. Het straat zelfs op de leeslijst van een plaatselijk lyceum.'

Voor *OPZIJ* heb je Nina de la Parra geïnterviewd, regisseur, muzikant en theatermaker en een vrouw met wie jij veel gemeen hebt.

'Ook Nina is de dochter van een Surinaamse vader en een Nederlandse moeder, maar zij ziet eruit als een bakra. Als een witte vrouw. Een spion noemt ze

zich wel eens, omdat alle mensen denken dat ze Anmienke uit Medemblik is. Toen ze na tien jaar buitenland terug in Nederland kwam, schrok ze van het racisme in de film- en theaterwereld. Van de foute grappen, de negermoppen die werden getapt. Hoe komt het dat Nederland met zo veel verschillende culturen toch vooral het witte ornament en zeker op televisie? In het basisonderwijs is de omgang nog redelijk ontspannen, maar daarna – al bij het schooladvies – beginnen de vooroordelen, kelderen je kansen en zijn nog vrije studentenkamers verhuurd zodra ze je zien. Alle mensen plakken etiketten, ook gekleurde mensen doen dat, maar daar mag je niemand op aftekenen.'

Intrigerend is wat je schrijft over huidskleur in Suriname. Je moet niet denken dat je beter bent omdat je wit bent; pest een nichtje jou. Maar tegelijkertijd is er het fenomeen dat opu ya klora heet: het ophalen van je kleur door met een lichtere partner te trouwen. Je Surinaamse oom noemde je een *catch*, een aantrekkelijke partij voor donkere Surinamers. Dat moet verwarrend zijn...

'Het is iets wat nog altijd speelt in Suriname, maar ook in Nederland. Als je heel donker bent heb je een achterstand, start je lager op de maatschappelijke ladder. Hoe lichter je bent, hoe gemakkelijker je leven zal zijn. Dat is het uitgangspunt; het schoonheidsideaal is zo licht mogelijk zijn.'

2020 was het jaar van *Black Lives Matter*. Na de moord op George Floyd ging er een golf van protesten over de hele wereld. Vanwaar die plotselinge aandacht?

'Hoezo plotseling? Het is het verhaal van de kruik die net zolang te water gaat tot hij barst. Misschien kwam het onverwacht voor mensen die het institutionele racisme niet zagen of persoonlijk beleden, maar het is er altijd geweest. De moord op George Floyd heeft het zichtbaar gemaakt, ook hier in

Nederland. *Black Lives Matter* raakt niet alleen de levens van zwarte mensen, het raakt iedereen. Laatst zat ik in de studio voor een opname van *Spraakmakers*, een radioprogramma van KRO en NCRV. Het was kort voor een demonstratie tegen racisme in Amsterdam. Er waren meer studagasten, maar ik was de enige aan wie de presentator vroeg of ik ging demonstreren. Dat heb ik overig-

'Gemengd zijn zou geen punt zijn, maar dat is het wel'

gens gedaan en ik was heel blij met de gemengde opkomst: oud, jong, wit, gekleurd, iedereen was er!

Europa verrechtst. Mario Vargas Llosa, de Peruaanse schrijver en Nobelprijswinnaar, heeft al jaren geleden gewaarschuwd voor de spaken uit het wiel, de nationalisme en vreedelingshaat. Sommigen verklaren het terugverlangen naar natiesstaten en de veiligheid van een groep uit de meervoudige crises en de bulk aan tegenstrijdige en onbetrouwbare informatie.

'De opkomst van het fascisme in de jaren dertig ken ik alleen uit boeken. Ik zie wel de opruiing, de verdeeldheid die wordt gezaaid, maar ik kan me niet goed voorstellen dat de Holocaust zich herhaalt. Het stukmaken van mensen gebeurt nu op een andere manier, kleiner en geïnteliger. Ook vrouwen worden beschadigd. Nina de la Parra haalde het voorbeeld van vrouwen aan die halfnaakt op een auto liggen. Zo'n beeld, snelle auto's, geile vrouwen, is rondtuit verwerpelijk. Toen ik jong was werden meisjes die met jongens liepen slet of spermacottainer genoemd. Maar mannen met meerdere vrouwen zijn stoer. En op televisie zie ik voorname-lijk witte mannen. De NPO is een publiek bestel. Iedereen betaalt ervoor, maar niet iedereen is te zien. Duitse en Engelse media zijn veel representatie-

ver, veel inclusiever.

Je bedoelt dat gekleurde mensen op tv moeten komen om hun kennis of talenten; niet vanwege hun kleur of omdat ze gaan demonstrenen?

'Wat ik bedoel is dat het publieke bestel een afspiegeling moet zijn van onze maatschappij. Het afgelopen jaar zijn er twee omroepen opgericht: Omroep X door Gully Kostler en Yvette Forster en Omroep Zwart door Gianni

'Duitse en Engelse media zijn veel representatiever, veel inclusiever'

Grot en Akwasi Ansaah. Beide willen dat de media een getrouwer beeld van onze samenleving gaan geven, dat programma's beter aansluiten bij de diverse groepen. Er is een groeiende bewustwording en ik hoop dat Nederland spoedig zo'n diverse omroep rijk is!

En dan is er Anton de Kom, schrijver en activist, recentelijk opgenomen in de Nederlandse Canon. Zijn vader was nog slaaf en eigendom van ene Mok. Ik zelf vond het schokkend te lezen dat de namen van slaven vaak een omkering waren van de naam van de meester.

'Ook die toevoeging aan de Canon heeft met de tijdgeest te maken. Begin dit jaar was ik twee maanden in Suriname en woonde ik in een appartement midden in Paramaribo. De eigenaren waren een echtpaar, hij een Chinese Surinaamer en zij een Duitse vrouw. De vrouw begreep maar niet waarom Nederlanders zo verkrampt op hun geschiedenis reageren. Duitsers krijgen het Nazi-verleden en de Holocaust met de paplepel ingegoten, maken er boeken en films over en gaan met elkaar in debat. Maar als je in Nederland slavernij sprake brengt, krijg je al gauw het

verwijt de racismekaart te trekken. Een vreselijke zin! Of mensen houden je voor dat zwarte Afrikaanse koningen ook slaven hebben verhandeld. Daar is een paar jaar geleden een heel goed boek over verschenen, *Honegoing* door Yaa Gyasi. *Honegoing*, vertaald als *Weg naar huis*, gaat over twee zusters, van wie de ene tot slaaf wordt gemaakt en de andere met een slavenhandelaar trouwt. Je moet een volledig beeld van het verleden zien te krijgen, geschiedenis is niet een kwestie van plussen en minnen. Het feit dat zwarte koningen onderdeel van het systeem waren doet niets af aan de ontmenselijking, het strippen van elke identiteit van tot slaaf gemaakte mensen door Nederlanders. Op school werd de mijn geschiedenisboek één bladzijf aan Suriname en die ging vooral over bauxiet. Het is onkies naar zwarte koningen te verwijzen in een poging het kwaad dat je zelf aangicht hebt te relativeren.'

Dankzij een beurs van het Letterenfonds kon je in Suriname twee maanden research doen voor je nieuwe roman. Wil je al iets over de inhoud zeggen?

'Ik wilde terug in de tijd, een paar generaties. En kijken welke impact de geschiedenis heeft op het heden. Ik heb heel veel mensen gesproken die me sterk inspireren en model staan voor personages. Hun verhalen zijn uniek en universeel legelijk, het gaat niet alleen over mij. Het gaat om wie we zijn en hoe we zo zijn geworden. Mij wordt nog wel eens verweten dat ik te veel naar de witte of juist de zwarte kant neig. Hoe kun je ooit te veel van iets zijn als je dat gewoon bent?'

In Dubbelloed staat een opmerkelijke scène waarin je met familie door het Rijksmuseum loopt. Een citaat: 'Vol trots dwaalde ik door het meest indrukwekkende gebouw van de stad waarvan ik woon en geboren ben. Tot die ene afdeling. In het bijzijn van mijn Surinaamse familie was ik me scherper dan anders

bewust van de objecten die verwezen naar onze koloniale en slavernijgeschiedenis. Diorama's gemaakt van slavenplantages, etsen en schilderijen met afbeeldingen van tot slaven gemaakte, Zwarte kindslaven als bedienden bij portretten van witte rijke burgers. Ik werd overvallen door een gevoel van schaamte... 'Plaatsvervangende schaamte namens je witte ik?'

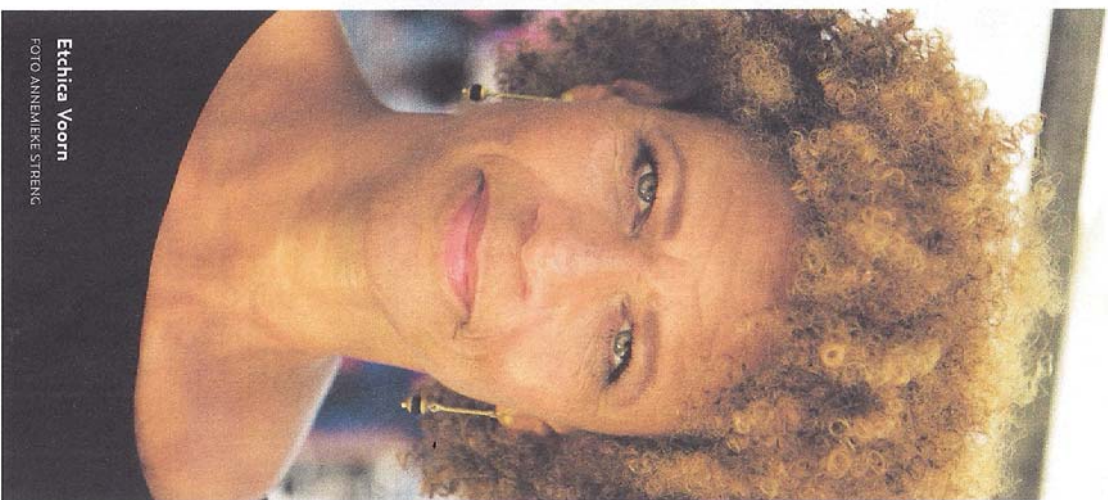
'Ik heb noch een witte noch een zwarte ik, dat is nu precies waar *Dubbelloed* over gaat. Ik ben het alle twee. Ik vind het vervelend om telkens wit of zwart als dunning te gebruiken. Ik ben Nederlands én Surinaams. In die zin voelt een gedeelte in mij zeker verantwoordelijkheid branden als het gaat om het slavernijverleden. Daar kwam dat gevoel van schaamte vandaan.'

Waarom voel je je Surinaamse?

'Ik lach graag hard en luid. Je zou kunnen zeggen dat dat mijn Surinaamse kant is, al vind ik dat tegelijkertijd weer zo stigmatiserend. Het zijn gevoelens, het komt van binnen. Als ik met overwegend Surinaamse mensen ben, voel ik me heel senang. Verkeer ik met overwegend Nederlandse mensen, dan voel ik me ook senang maar de laatste jaren toch iets minder vrij en soms op mijn hoede, moet ik bekennen. Ik denk dat dat komt door de harde discussie op sociale media over racisme, of vooral door het bagatelliseren ervan.'

Donald Trump vertrekt. Zijn opvolger Joe Biden heeft Kamala Harris tot vice-president verkozen, de eerste vrouw én eerste zwarte vrouw in dat ambt. Ze zullen het moeilijk krijgen in het verscheurde Amerika, al is hun aantreden ook hoopgevend.

'Helaas zijn er nog Trumpiaanse strijptrekkingen en het land is tot op het bot verdeeld. Dat zie je ook aan de uitslag, een makkeltjke job zal het niet worden. Maar dat is het nouit, toch? Toen ik de speech van Kamala Harris zag, waren er ogenblikken dat ik kip-

Ethica Voorn
FOTO ANNEMERIE STRENG

penvel kreeg. Allereerst natuurlijk bij de verwijzing naar haar moeder, dat was een ontroerend moment. "You delivered a clear message", zei ze tegen het publiek. Kippenvel. Het respect dat ze gaf aan Joe Biden: "Joe is a leader, a unitar". Kippenvel. En wat ik nooit zal vergeten is dat ze zei: "I am the first woman, but not the last!" ●